

**ҚАЗАҚСТАННЫҢ АГРАРЛЫҚ СЕКТОРЫН МЕМЛЕКЕТТІК ҚОЛДАУДЫҢ
ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ**

**TOPICAL ISSUES OF PUBLIC SUPPORT FOR AGRICULTURAL SECTOR
OF KAZAKHSTAN**

**АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОДДЕРЖКИ
АГРАРНОГО СЕКТОРА КАЗАХСТАНА**

К.М. ЖУМАКСАНОВА^{1*}

Э.Ф.К.

Р.Г. ЕСЕНЖИГИТОВА²

аға оқытушы

Р.Ж. ДҮЙСКЕНОВА³

экономика ғылымдарының магистрі

¹Л.Б. Гончаров атындағы Қазақ автомобиль-жол институты, Алматы, Қазақстан

²Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Алматы, Қазақстан

³Қазақ қатынас жолдары университеті, Алматы, Қазақстан

*автордың электрондық пошталары: kmuratovna2019@mail.ru

К. ZHUMAXANOVA^{1*}

C.E.Sc.

R. YESSENZHIGITOVA²

Senior lecturer

R. DUISKENOVA³

Master of Economic Sciences

¹L.B. Goncharov Kazakh Automobile and Road Institute, Almaty, Kazakhstan

²Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan

³Kazakh University of Transportation Communication, Almaty, Kazakhstan

*corresponding author e-mail :kmuratovna2019@mail.ru

К.М. ЖУМАКСАНОВА^{1*}

К.Э.Н.

Р.Г. ЕСЕНЖИГИТОВА²

старший преподаватель

Р.Ж. ДҮЙСКЕНОВА³

магистр экономических наук

¹Казахский автомобильно-дорожный институт им.Л.Б.Гончарова, Алматы, Казахстан

²Казахский национальный университет им. Аль-Фараби, Алматы, Казахстан

³Казахский университет путей сообщения, Алматы, Казахстан

*электронная почта автора: kmuratovna2019@mail.ru

Аңдатпа. Ауыл шаруашылығына тән ерекшеліктерге байланысты мемлекеттік қолдау қазіргі заманғы агроөнеркәсіптік өндіріс пен азық-түлік нарығын дамытудың, елдің азық-түлік қауіпсіздігіне қол жеткізудің міндетті шарты болып табылады. Әлеуметтік-экономикалық процестердің жаһандануы жағдайында мемлекеттік қаржылық көмекті күшейтпей отандық аграрлық сектордың тиімділігі мен бәсекеге қабілеттілігін арттыру мүмкін емес. *Мақсаты* – еңбек өнімділігінің өсуін ынталандыруға, тұтынудың ұтымды нормаларын, тамақ өнімдерінің экономикалық және физикалық қолжетімділігін, импорт пен өз өндірісінің үйлесімін қамтамасыз етуге, экспорттық әлеуетті іске асыруға мүмкіндік беретін агроөнеркәсіптік кешенді мемлекеттік реттеудің негізгі бағыттары қарастыру. *Әдістері* – аналитикалық, салыстырмалы талдау, жалпылау, логистикалық, жүйелік тәсіл. *Нәтижелері* – мемлекеттің жүйелі институционалдық саясат жүргізіп жатқаны атап өтіледі. Халықаралық талаптарды ескере отырып, Қазақстан АӨК қаржыландырудың жаңа жүйесін құруда. Тезірек шешуді қажет ететін мәселелер көрсетілген: халықтың төлем қабілеттілігінің төмендігі, қала

Аннотация. В силу присущих сельскому хозяйству специфических особенностей государственная поддержка выступает обязательным условием развития современного агропромышленного производства и рынка продовольствия, достижения продовольственной безопасности страны. В условиях глобализации социально-экономических процессов повышение эффективности и конкурентоспособности отечественного аграрного сектора невозможно без усиления государственной финансовой помощи. *Цель* – рассмотрены основные направления государственного регулирования агропромышленного комплекса, позволяющие стимулировать рост производительности труда, обеспечивать рациональные нормы потребления, экономическую и физическую доступность пищевых продуктов, сочетание импорта и собственного производства, реализовывать экспортный потенциал. *Методы* – аналитический, сравнительного анализа, обобщения, логистический, системного подхода. *Результаты* – отмечается, что государством проводится системная институциональная политика. С учетом международных требований Казахстан выстраивает новую систему финансирования АПК. Показаны проблемы, требующие скорейшего решения: низкая платежеспособность населения, существенное различие в уровне и качестве жизни городских и сельских жителей, слаборазвитая рыночная инфраструктура, дефицит квалифицированных специалистов в сельской местности, необходимость совершенствования ценового механизма, низкая степень инвестиционной активности. *Выводы* – значительный объем выделенных государственных средств ориентирован для поддержки отраслей растениеводства и животноводства, модернизации сельскохозяйственной техники, использования современных технологий с целью повышения конкурентоспособности аграрной продукции на казахстанском и международном рынках. При реализации аграрной политики Республики Казахстан принимается во внимание опыт и тенденции развития сельскохозяйственного производства развитых стран, его рентабельности.

Key words: agro-industrial complex, government regulation, crop production, animal husbandry, agricultural machinery, market of raw materials, products and food, export potential.

лері қызметінің тиімділігін арттыруға кедергі жасау [2].

Әр ел өзі үшін ең оңтайлы әдістер мен әдістерді дамыта отырып, экономикалық дамуды реттеудің өзіндік жолын жеке таңдайды.

Көптеген елдердің экономикаларының барлық жүйелерінде ауыл шаруашылығы реттелетін процесс болып табылатынын айта кету керек.

Бірінші кезекте агроөнеркәсіптік кешен еліміздің азық-түлік қауіпсіздігімен байланысты экономиканың әлеуметтік маңызды, басым бағыты болып табылады.

Сонымен қатар, ұтымды нарықтық қатынастар ауыл шаруашылығында өз ерекшеліктеріне байланысты дами алмайды, бұл нарық қатысушылары сегменттерінің түсуіне, құнның өзгеруіне және басқаларға әсер етеді.

Мемлекет тарапынан Ауыл шаруашылығын реттеу мемлекеттің өнімді өндіруге, сақтауға және сатуға әсерін білдіреді. Бұдан басқа, АӨК-ні материалдық-техникалық қамтамасыз ету мәселелері қозғалады, бұл экономикалық тепе-теңдікті, бәсекеге қабілеттілікті қолдауға және экономиканың осы секторының кіріс бөлігін ұлғайтуға мүмкіндік береді. Нәтижесінде әсер етудің бұл түрі азық-түлік тұрғысынан елдің қауіпсіздігін қамтамасыз етуге жағдай жасайды.

Субъектілердің ғылыми-техникалық, технологиялық және өндірістік жарақтандырылуына байланысты инновациялар бөлігінде даму деңгейі бойынша аумақтарды саралап саралау жиынтығында жаһандануды және/немесе өңірлендіруді негіздейді. "АӨК инновациялық трансформациясы отандық кәсіпорындарды жалпы инновациялық дамытудың маңызды бағыты болып табылады, өйткені ауыл шаруашылығында перспективалы инновациялық технологияларды пайдаланбай аумақтың стратегиялық бәсекеге қабілетті әлеуетін құру мүмкін емес" [3].

Ауыл шаруашылығының жалпы өнім көлемі 2021 жылы 7,4 трлн. теңгені құрады, ол алдағы жылдың көрсеткішінен 2,4%-ға төмендегенін көрсетті. Төмендеудің себептерінің бірі шектен тыс орын алған құрғақшылық болды, ол өсімдік шаруашылығы өнімдерін өндіру көлемін 6,7%-ға (4,2 трлн. теңгеге) азаюына әкеліп, мал шаруашылығының 3,6%-ға (3,1 трлн. теңге) өсуіне мүмкіндік етті.

Инвестициялар ағымының ауыл шаруашылығының негізгі капиталына орнықты үрдісі сақталуда. Мысалы, инвестициялар көлемі ауыл шаруашылығының негізгі

капиталына 33,3%-ға артып, 773,2 млрд. теңгені құрады, 3,1%-ға өсіп, 114,4 млрд. теңгені тамақ өнімдері өндірісіне құрады. 2022 жылдың 10 сәуірінде ауыл шаруашылығында жұмыс істейтін бір адамға Еңбек өнімділігі 2021 жылдың 9 айында 2 153,5 мың теңгені құрады (2020 жылдың 9 айында – 1 823,5 мың теңге) деп айтылды [4].

Ақмола облысында жылына 230 мың тонна шикізат өңдейтін, Шығыс Қазақстан облысында жылына 330 мың тонна шикізат өңдейтін май тұқымдарын қайта өңдеу жобалары пайдалануға беріліп, "Биоперейшн" ЖШС компаниясының (СҚО) биоэтанол өндіру желісі іске қосылды. 2022 жылы ауыл шаруашылығы өнімдерін қайта өңдеу бойынша жаңа Жол картасын әзірлеу, инвестициялық субсидиялау бағдарламасы шеңберінде паспорттарды өзектендіру, сондай-ақ биоотынды қолдану саласын кеңейту бөлігінде ҚР биоотын туралы Заңына өзгерістер енгізу жоспарланып отыр, - делінген алқа отырысында [қараңыз 4].

АӨК субсидиялаудың бірыңғай мемлекеттік ақпараттық жүйесі әзірленді. Бірыңғай мемлекеттік ақпараттық жүйесінің негізгі функционалы автоматты режимде субсидия алушылардың тізілімін қалыптастыру, олардың экономикалық қызметтің жалпы жүктеуіші (ЭҚЖЖ) бойынша ауылдық тауар өндірушілер санатына сәйкестігін тексеру, субсидия алушылардың қарсы міндеттемелерін тіркеу және олардың орындалу дәрежесін, субсидия алу кезектілігін және қанағаттандырылмаған өтінімдерді Күту парағын бағалау болады [5].

"Qoldau" (бизнеске арналған цифрлық платформа) жүйесінен айырмашылығы, бұл жүйе "фермерлер үшін ақысыз болады және барлық негізгі мемлекеттік дерекқорлармен біріктіріледі" [6]. 2022 жылдың сәуір айынан бастап Ақмола облысында пилоттық жоба жүргізілуде.

Асыл тұқымды мал шаруашылығын дамытуға, мал шаруашылығы өнімінің өнімділігі мен сапасын арттырып, сондай-ақ ірі-қара мал (ІҚМ) етін өндіруді, қайта өңдеуді қолдайтын оған кіретін шығыстарға жергілікті бюджет есебінен 96,5 млн теңге субсидияланатын болады [7].

АӨК субъектілері шығыстарының кейбір бөлігін, оның ішінде сиыр етін өндіру мен қайта өңдеуге республика бюджетінен өтеуге 186 млн теңге субсидия бөлінетін болады [қараңыз 7].

АӨК субъектілеріне кредит беру, сондай-ақ ауыл шаруашылығы жануарларын, техниканы және технологиялық жабдықты сатып алуға лизинг кезінде сыйақы

мөлшерлемелерін субсидиялауға, онда сиыр етін өндірумен және қайта өңдеумен айналысатын шаруашылықтарды қолдауға арналған шығыстар да ескеріледі, 97,5 млн теңге көлемінде транштар жоспарлануда [қараңыз 7].

Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігі қолданыстағы Қазақстан Республикасының агроөнеркәсіптік кешенін дамытудың 2017-2021 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын түзету бойынша жұмыс жүргізді, 2026 жылға дейін АӨК дамыту жөніндегі ұлттық жобаны іске асыруда [8].

Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігінің алқа мәжілісінде 2022 жылғы 10 сәуірде жалпы қуаттылығы жылына 14,4 мың тонна ет болатын 5 жоба пайдалануға берілді. 2022 жылы жаңа 2 ет комбинатын іске қосу жоспарлануда: қуаттылығы жылына 20 мың тонна ет "Aizet Farms" ЖШС (Астана қ.); қуаттылығы жылына 5,0 мың т ет "Сыр Маржаны" ЖШС (Қызылорда облысы). Сонымен қатар, жалпы қуаттылығы жылына 27,5 мың тонна сүт өңдейтін 5 жобаны жаңғырту жоспарланған.

Қайта өңдеу кәсіпорындарының сары май, қатты ірімшік және құрғақ сүт өндіру үшін шикізат сатып алуға арналған шығындарын субсидиялау бағдарламасын іске асыру жалғастырылатын болады. Сонымен қатар, АӨК ұлттық жобасын отандық өндірістің негізгі азық-түлік тауарларымен қамтамасыз ету міндеті аясында 2022 жылы 60 мың тонна шұжық өнімдерін, 73,9 мың т балық өндірісін қамтамасыз ету жоспарлануда [қараңыз 4].

Ұлттық жобаны сапалы әзірлеу ФАО ауыл шаруашылығы саласындағы сарапшыларды тарту арқылы мүмкін болды, олармен бірге алдыңғы 5 жылдағы ағымдағы жағдайға баға берілді. Соның ішінде аталған саланың елдің дамуына және әлемдік трендтерге ықпалы бағаланды. Бұл талдау іске асырылмаған, бірақ тиісті тәсілмен елдің АӨК-сін сапалы деңгейде дамытуға ықпал ете алатын іс-шаралар тізбесін қалыптастыруға мүмкіндік етті [9].

АӨК-ті дамытудағы ұзақ мерзімді жоспарларын әзірлеу кезінде Қазақстан әлемдік рейтингте көшбасшы позициядағы тәжірибені назарға алады және олардың табысты тәжірибесіне бағдарланады [қараңыз 9].

Канада, Украина және Ресей сияқты елдердің тәжірибесі өсімдік шаруашылығында қолданылады. Яғни, табиғи-климаттық жағдайлары ұқсас елдердің тәжірибесі

қолданылады. Мысалы, АҚШ пен Бразилия тәжірибесі соя өсіруде қолданылады. Аргентинаның тәжірибесі сиыр етін өндіру саласында, қой шаруашылығында – Австралия, Жаңа Зеландия, Еуропа елдерінің тәжірибесі пайдаланылады. Сүт өндірісінде – Германия, Франция және Жаңа Зеландия; ТМД елдері – Ресей, Украина және Беларусь [қараңыз 9].

Мемлекеттің елдің жекелеген дақылдары мен өңірлері бойынша АӨК саласын қолдау тәсілдерін әзірлеу және көлемін айқындау кезінде әртүрлі технологияларды, инновациялық жабдықтарды және элиталық тұқымдарды пайдалану тәжірибесі және мұның бәрі климаттық аймақтардың ауданын ескере отырып пайдаланылуы мүмкін.

Қазақстан өз саясатында белгілі бір міндеттемелер мен шектеулер бөлігінде Дүниежүзілік сауда ұйымы және Еуразиялық экономикалық одақ шеңберінде қол қойылған келісімдер шеңберінде әрекет етеді [қараңыз 9].

Мемлекет АӨК дамыту стратегиясының міндеттерін іске асыру шеңберінде жүйелі институционалдық саясат жүргізеді. Негізгі стратегиялық міндеттер: ішкі нарықтағы қолжетімді жоғары сапалы ауыл шаруашылығы өнімі; сыртқы нарықтағы бәсекелестік орта болып табылады.

Мемлекет тарапынан АӨК реттеудің экономикалық негіздемесі мынадай аса маңызды факторлардың ықпалымен қажет болды: табиғи-экономикалық әсер ету, экономиканың басқа салаларымен салыстырғанда ауыл тауар өндірушілерін монополияландырудың төмен дәрежесі, ауыл шаруашылығының капитал сыйымдылығының жоғары деңгейі және оның төмен рентабельділігі, ауыл шаруашылығы және өнеркәсіп өнімдеріне, сондай-ақ қызметтерге бағаның елеулі айырмасы [10, 11].

Аграрлық саясатты іске асыру дамыған елдердің ауыл шаруашылығы саласының даму үрдістерін назарға алады. Әлемнің әртүрлі елдерінің ауыл шаруашылығын қолдау тәжірибесін қорытындылау көптеген елдер субсидиялауды ауыл шаруашылығы өндірісін қолдаудың негізгі құралы ретінде пайдаланатынын көрсетті. Алайда, ауыл шаруашылық өнімдерін экспорттайтын жетекші елдер (Австралия, Жаңа Зеландия, Аргентина, Бразилия және т.б.) өндірушілерді тікелей субсидиялауды қолдамайды.

Дамыған елдерді субсидиялаудың пайдаланылатын жүйелерінде аграрлық секторды мемлекеттік реттеудің мынадай негізгі нысандарын бөліп көрсетуге болады:

бағаларды қолдау (АҚШ), гектарға және мал басына төлемдер арқылы кірістерді қолдау (Еуроодақ елдері), кірістердің тарихи деңгейі негізінде төлемдер арқылы кірістерді қолдау (Канада) және кредиттеудің преференциялық режимдері (Бразилия). Әкімшілендіру тұрғысынан субсидиялаудың ең қарапайым түрі гектарға немесе мал басына төлемдер болып табылады [12].

Әлем экономикасының инновациялық даму үрдістерін ескере отырып АӨК дамытудағы өңірлік деңгейде іске асыру жағдайындағы стратегиялық міндеттер, өндірісті әртараптандыру негізгі басым болып табылады. Осыған орай Қазақстанның "Агробизнес-2020", "Бизнестің жол картасы-2020" мемлекеттік бағдарламалары, үдемелі индустриялық-инновациялық даму мемлекеттік бағдарламасы және басқалары шеңберінде инвестициялық жобалар іске асырылды [қараңыз 1].

Агробизнесті тұрақты жүргізу үшін АӨК субъектілеріне негізгі құралдарды сатып алуға (ауыл шаруашылығы техникасының лизингін қоса алғанда) және айналым қаражатын толықтыруға қаражат қажет, олар негізінен қаржы институттарының қарыз қаражаты есебінен тартылады.

Сонымен бірге, ауыл шаруашылығы өндірісінің ерекшеліктеріне байланысты (табиғи жағдайларға тәуелділік, экономиканың басқа салаларымен салыстырғанда төмен өнімділік пен рентабельділік) қаржы институттары ауыл шаруашылығы өндірушілеріне жоғары сыйақы мөлшерлемесімен қысқа мерзімді кредиттер береді [13]: «Бәйтерек» ұлттық басқарушы холдингі» АҚ жаңа функциясы – агроөнеркәсіп кешенін қаржылай қолдау. «Бәйтерек» холдингіне «ҚазАгро» АҚ үш еншілес ұйымы кірді – «Аграрлық несие корпорациясы» АҚ, «ҚазАгроҚаржы» АҚ және «Ауылды қаржылай қолдау қоры» АҚ [14].

Сондай-ақ, "ҚазАгроҚаржы" АҚ-ны "Аграрлық несие корпорациясы" АҚ-ға беруді қарастыратын Жол картасы әзірлену сатысында екенін атап өту қажет [15].

2021 жылдың басынан бері Аграрлық несие корпорациясы жалпы сомасы 101 млрд. теңгеге 2 370 ауыл тауар өндірушілерін қаржыландырды, пандемия жағдайында қолдау құралдарымен Аграрлық несие корпорациясы 1,8 мыңнан астам ауыл кәсіпкерлерін қамтыды.

Түркістан облысында түйе шаруашылығы өнімдерінің экспорттық әлеуеті артып келеді. 2018 жылы ҚХР мен Қазақстан арасындағы ынтымақтастық туралы меморандум аясында "Golden Camel Group LTD"

ЖШС индустриялық-инновациялық даму бағдарламасы бойынша қуаттылығы тәулігіне 100 тонна, құны 6,9 млрд. теңге болатын түйе сүтін қайта өңдеу зауытының құрылысы басталды. Күн сайын кәсіпорын 5 тоннаға дейін сүт қабылдайды, оның құны литріне 1000 теңгені құрайды.

Түйе табыны 3 962 басқа ұлғайғандықтан өндіріс қуаттылығын 15%-ға арттыру және тиісінше сауын көлемін 14 250 тоннаға дейін ұлғайту жоспарланып отыр. Сондай-ақ, өңірде қолданыстағы "қарапайым заттар экономикасы" бағдарламасы аясында «Атамекен» ҚР Ұлттық кәсіпкерлер палатасы қолдауымен 8-9 ай өтемділігі бар жобаларға жылдық 6%-бен кредит беру көзделгенін атап өткен жөн. Осы жоба аясында "Golden Camel Group LTD" ЖШС 1000 басқа арналған түйе сүт кешенінің құрылысын бастады [16].

Қызылорда облысының Қызылжарма ауылында "Тілеуғабыл" шаруа қожалығы жұмыс істейді, карантин кезінде шаруашылық бизнесті сақтап, бизнесті дамытудың жаңа жоспарларын белгілеуге мүмкіндік алды. Қарапайым заттар экономикасы бағдарламасы бойынша 94 бас түйе сатып алуға қарыз алынды (жылдық 5%-дан). Қарыздың арқасында күнделікті сүт өнімі 200 литр шұбатты құрайтын шаруашылықты дамытуға жаңа серпін берілді.

Аграрлық несие корпорациясы шағын орта бизнес (ШОБ) субъектілерін жеңілдікпен несиелендіру бағдарламасы бойынша және қарапайым заттар экономикасы бойынша жалпы сомасы 74 млрд. теңгеге 1 500-ден астам кәсіпкерді қаржыландырды.

Агроөнеркәсіптік кешенді дамытудың басты міндеттерінің бірі ауыл шаруашылығы өнімдері өндірісінің көлемін ұлғайту болып табылады. Оған қол жеткізу жаңа өндірістік қуаттылықтар құру немесе жұмыс істеп тұрған қуаттылықтарды кеңейтуге инвестицияларды бөлу арқылы мүмкін. Қазақстанның аграрлық саласындағы стратегиялық және басым бағыттарының бірі инновациялық саясат болып табылады.

Жаңа бәсекеге қабілетті өнім алу үшін ауыл шаруашылығы өндірісінің өндірістік базасын үздіксіз жаңартуға ықпал ететін инновацияларды кеңейту және дамыту елдің АӨК-ін дамытудың жақсаруы мен нәтижелілігінің ең басты және маңызды факторы болады.

Мемлекетіміздің стратегиялық міндеті ішкі нарықты өз азық-түлігімен толықтыру болып табылады, мұның өзі АӨК-ті дамытуды мақсат етіп қояды.

БҰҰ жанындағы Азық-түлік ұйымының болжамдары Қазақстанға әлемдегі ең ірі азық-түлік хабтарының бірі болу мүмкіндігін береді.

Мемлекетіміз жеті ірі, ауыл шаруашылығы өнімдерін өндіру және қайта өңдеу, экожүйе құру міндетін қойып отыр. Сондай-ақ, негізгі міндеттердің бірі субсидиялау жүйесін реформалау, ауылда кооперацияны ұйымдастыруға қолдау көрсету, ветеринария, санитарлық қызметтерді және аграрлық саладағы ғылымды одан әрі дамыту болып табылады.

Бұл шаралар 2025 жылға қарай АӨК-дегі еңбек өнімділігін 2,5 есе арттырады, өнім экспортын екі есе арттырады, оның кемінде 70%-ы өңделген түрде болуы тиіс. Ауыл шаруашылығының жалпы өнімінің көлемі 1,3 есе ұлғайтылады. Сонымен қатар, 2023 жылға қарай ішкі нарық отандық өндіріс өнімдерімен 100% толығымен жоспарлануда.

Қойылған міндеттерді орындау үшін жыл сайын 70-80 жоба бойынша бөле отырып, жалпы сомасы 4 трлн. теңгеден асатын 400-ге жуық инвестициялық жобаны іске асыру жоспарлануда. Бұл өз кезегінде 500 мыңға жуық жаңа жұмыс орнын ашуға мүмкіндік береді.

Қазақстан саясатының басты және негізгі бағыттарының бірі халықты тиімді жұмыспен қамтамасыз ету болып табылады.

2026 жылға қарай елімізде 70 мың отбасылық аграрлық шаруашылықты құру арқылы миллион ауыл халқын тұрақты табыспен қамтамасыз ету жоспарланып отыр, осы мерзімге қарай агроөнеркәсіптік кешендегі жұмыскерлердің табысын екі есе ұлғайту көзделіп отыр.

АӨК дамытудың 2026 жылға дейінгі ұлттық жобасының тұжырымдамасында және АӨК дамытудың 15 басым бағыты бойынша нақты шаралар мен индикативтер көзделген. Жоба АӨК саласы қызметкерлерінің табысын екі есе арттыруға, 1 млн астам ауыл тұрғындарын тұрақты табыспен қамтамасыз етуге, өндірістік экожүйелерге 350 мың фермерлік және үй шаруашылықтарын тартуға бағытталған.

Негізгі бағыттарда ауылдық тауар өндірушілерді кредиттеу арналары мен қаржыландыру құралдарының кеңеюі, цифрландыру арқылы ресурстарға қолжетімділікті қамтамасыз ету, мемлекеттік қолдау шараларының тұрақтылығы мен сабақтас-тығын бекіту, өңірлердің мамандануын ескере отырып субсидиялар бөлу, экспорт-таушыларды қолдаудың икемді жүйесін

енгізу және АӨК субъектілерінің білімін тарату жүйесін жетілдіру көрсетілген.

Қорытынды.

1. Қазіргі жағдайда аграрлық өндіріс секторын мемлекет тарапынан реттеу бірінші кезекте азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз етуге, сондай-ақ отандық және әлемдік нарықтарда бәсекеге қабілетті өнім, шикізат пен азық-түлік алуға бағытталған.

2. Мемлекет тарапынан ауыл шаруашылығы техникасы паркін дамыту мен жаңғыртуға, өсімдік шаруашылығы мен мал шаруашылығы саласындағы технологияларды жақсартуға жеткілікті қаржыландыру бөлінеді, бұл сөзсіз отандық және әлемдік нарықтардағы бәсекелестік артықшылықтарды арттыруға және қолдауға әсер етеді.

3. Аграрлық саясатты іске асыру дамыған елдердің ауыл шаруашылығы саласының даму үрдістерін назарға алады.

4. Мемлекеттік реттеу шаралары 2025 жылға қарай АӨК-дегі еңбек өнімділігін 2,5 есе арттырады, өнім экспортын екі есе арттырады, оның кемінде 70%-ы өңделген түрде болуы тиіс. Ауыл шаруашылығының жалпы өнімінің көлемі 1,3 есе ұлғайтылады. Сонымен қатар, 2023 жылға қарай ішкі нарық отандық өндіріс өнімдерімен 100% толығымен жоспарлануда.

Әдебиеттер тізімі

[1] Пузынина, А.А. Государственное регулирование сельского хозяйства в России и за рубежом [Электронный ресурс]. - 2017.- URL: <https://web.snauka.ru/issues/2017/12/8492> 9 (дата обращения: 25.05.2022).

[2] Ушачев, И.Г. Долгосрочная политика России: вызовы и стратегические приоритеты/ И.Г. Ушачев, А.Ф. Серков, В.С. Чекалин, М.В. Харина // АПК: экономика, управление.- 2021. - № 1.- С.3-17.

[3] Уланова, О.И. Агропромышленный комплекс как приоритетный сектор продовольственной безопасности региона / О.И. Уланова, Э.И.Позубенкова // Международный сельскохозяйственный журнал. – 2020. - №2 (374) -С.43-48.

[4] Итоги развития сферы сельского хозяйства за 2021 год и планы на предстоящий период. Официальный информационный ресурс Премьер-Министра Республики Казахстан [Электронный ресурс]. - 2022.- URL: <https://primeminister.kz/ru/news/reviews/itogirazvitiya-sfery-selskogo-hozyaystva-za-2021god-i-planu-na-predstoyashchiy-period-22422> (дата обращения: 25.08.2022).

[5] Новую бесплатную инфосистему для фермеров разрабатывают в Казахстане. [Электронный ресурс]. -2022. URL: <https://www.inform.kz/ru/novuyu-besplatnuyu-infosiste->

mu-dlya-fermerov-razrabatyvayut-v-kazahstane_a3920164 (дата обращения: 25.08.2022).

[6] Правительство утвердило объем субсидий на животноводство в 2021 году. НАО «Национальный аграрный научно-образовательный центр» [Электронный ресурс]. - 2021.- URL: <http://nasec.kz/ru/news/pravitelstvo-utverdilo-obem--subsidiy-na-zhivotnovodstvo-v-2021-godu> (дата обращения: 25.08.2022).

[7] Об Управляющем совете Государственной программы развития агропромышленного комплекса Республики Казахстан на 2017-2021 годы (изменения на 20 декабря 2018) [Электронный ресурс]. - 2018.- URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/R1800000158R1800000158> | Tengrinews.kz (дата обращения: 25.08.2022).

[8] Сохранение позиции зерновой державы, ориентир на импортозамещение и возможности агропромышленного комплекса - итоги прошлого года и планы на 2021 год. - Официальный информационный ресурс Премьер-Министра Республики Казахстан [Электронный ресурс]. - 2020.- URL: <https://www.primeminister.kz/ru/news/reviews/sohranenie-pozicii-zernovoy-derzhavy-orientir-na-importozamещение-i-vozmozhnosti-agropromyshlennogo-kompleksa--itogi-proshlogo-goda-i-plany-na-2021-god-1015314> (дата обращения: 25.08.2022).

[9] Байкадамов, Н.Т. Меры государственной поддержки агропромышленного производства Республики Казахстан/ Н.Т.Байкадамов, Б.А.Жакупова, С.Ж.Кельбетова // Проблемы агорынка. – 2020. - №3. – С.51-59.

[10] Мизанбекова, С.К. Приоритетные направления регулирования агропродовольственного рынка /С.К.Мизанбекова, Б.Б.Калыкова, Г.К.Нурманбекова// Проблемы агорынка. – 2019. - №1. – С.30- 39.

[11] Нуркина, Ж.Б. О состоянии АПК в условиях вступления Республики Казахстан в ВТО и Единое экономическое пространство //Сборник научных трудов Всероссийского научно-исследовательского института овцеводства и козоводства.- 2016.- Т. 1.- № 9.- С. 565-568.

[12] Об утверждении Программы по развитию агропромышленного комплекса в Республике Казахстан "Агробизнес-2017" [Электронный ресурс - Electronicresource]. -2017.- URL:<https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1300000151> (дата обращения: 25.08.2022).

[13] Об утверждении Стратегии развития акционерного общества "Национальный управляющий холдинг "КазАгро" на 2011- 2020 годы [Электронный ресурс]. -2011. -URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1100000052> (дата обращения: 25.08.2022).

[14] В состав АО «НУХ «Байтерек» вошли Аграрная кредитная корпорация, АО «КазАгроФинанс» и АО «Фонд финансовой поддержки сельского хозяйства» [Электрон-

ный ресурс]. -2021.- URL: <https://agbz.kz/v-sostav-nuh-bajterek-voshli-agrarnaya-kreditnaya-korporaciya--kazagrofinans-i-fond-finansovoj-podderzhki-selskogo-hozyajstva> (дата обращения: 25.08.2022).

[15] 13 тонн сухого верблюжьего молока экспортировала Туркестанская область [Электронный ресурс]. - 2020.- URL: <https://eldala.kz/novosti/vazhnye-novosti/417-turkestanskaya-oblast--otgruzila--v-kitaj-13-t-suhogo-verblyuzhego-moloka> (дата обращения: 25.08.2022).

[16] Кантарбаева, Ш.М. Оценка регулирующего воздействия государства на развитие аграрного производства / Ш.М.Кантарбаева // Проблемы агорынка. – 2019. - №4. – С.19-25.

References

[1] Puzunina, A.A. (2017). Gosudarstvennoe regulirovanie selskogo hozaystva v Rossii i zarubezhom [State regulation of agriculture in Russia and abroad] [Электронныйресурс - Electronic resource]. -2017.-URL: <https://web.snauka.ru/issues/2017/12/84929> (date of access: 25.05.2022) [in Russian].

[2] Ushachev, I.G. (2021) Dolgosrochnaya politika Rossii: vyzovi I strategicheskie prioryetety [Russia's Long-Term Policy: Challenges and Strategic Priorities] / I.G.Ushachev, A.F. Serkov, V.S. Chekalin, M.V. Harina // APC: ekonomika, upravlenie, 1, 3-17 [in Russian].

[3] Ulanova, O.I. (2020). Agropromyshlennyi kompleks kak prioritetniy sector proizvodvennoi bezopasnosti regiona [Agroindustrial complex as a priority sector for food security in the region] / O.I. Ulanova, E.I. Pozynbekova // Международный сельскохозяйственный журнал - International Agricultural Journal, 2 (374), 43- 48 [in Russian].

[4] Itogi razvitya sfery selskogo hozaystva 2021 god I plany na predstoyashi period [Results of agriculture development for 2021 and plans for the coming period] – Oficialnyi informacionnyi resours Premer-Ministr Respybliki Kazakhstan [Official Information Resource of the Prime Minister of the Republic of Kazakhstan] (2022) [Электронный ресурс - Electronic resource].-URL:<https://primeminister.kz/ru/news/reviews/itogi-razvitiya-sfery-selskogo-hozyajstva-za-2021-god-i-plany-na-predstoyashchiy-period-22422>(date of access: 25.08.2022) [in Russian].

[5] Novyi besplatnyi infisistemy dlya fermerov rasrabatyvayt v Kazakhstane [New free information system for farmers is being developed in Kazakhstan] (2022). [Электронный ресурс - Electronic resource] URL: https://www.inform.kz/ru/novuyu--besplatnuyu--infosistemu-dlya-fermerov-razrabatyvayut-v-kazahstane_a3920164(date of access: 25.08.2022) [in Russian].

[6] Pravitelstvo utverdilo obem cybsidii na shivotnovodstvo v 2021 gody [The government approved the volume of subsidies for livestock in

2021]. NAO «Nacionalnyi agrarnyi nauchno-obrazovatelnyi center» [NAO "National Agrarian Scientific and Educational Center"] [Электронный ресурс - Electronic resource]. -2021.- URL: <http://nasec.kz/ru/news/pravitelstvo-utverdilo-obem-subsidiy-na-zhivotnovodstvo-v-2021-godu> (date of access: 25.08.2022) [in Russian].

[7] Ob Upravlyishem sovete Gosudarstvennoi programmy razvitiya agropromyshlennogo kompleksa Respubliki Kazakhstan na 2017-2021 godu [On the Governing Council of the State Program for the Development of the Agro-Industrial Complex of the Republic of Kazakhstan for 2017-2021] (2018) (izmenenui na 20 dekabrya 2018 -changes as of December 20, 2018) [Электронный ресурс - Electronic resource]. -URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/R1800000158R1800000158> | Tengrinews.kz (date of access: 25.08.2022) [in Russian].

[8] Sohranenie pozitsii zernovoi derzhavy, orientir na importzameshenie i vozmozhnosti agropromyshlennogo kompleksa – itogi proshlogo goda i plany na 2021 god [Maintaining the position of a grain power, a benchmark for import substitution and the possibilities of the agro-industrial complex - the results of last year and plans for 2021]- Oficialnyi resours Premier Ministra Respybliki Kazakhstan - Official Information Resource of the Prime Minister of the Republic of Kazakhstan (2020) [Электронный ресурс - Electronic resource]. URL: <https://www.primeminister.kz/ru/news/reviews/sohranenie-pozitsii-zernovoy-derzhavy-orientir-na-importozameshenie-i-vozmozhnosti-agropromyshlennogo-kompleksa-itogi-proshlogo-goda-i-plany-na-2021-god-1015314> (date of access: 25.08.2022) [in Russian].

[9] Baikadamov, N.T., Zhakupova, B.A., & Kelbetova, S.Sh. (2020). Mery gosudarstvennoi poddershki agropromyshlennogo proizvodstva Respybliki Kazakhstan [Measures of state support for agro-industrial production of the Republic of Kazakhstan]. Problemy agrorynka – Problems of AgriMarket, 3, 51-59 [in Russian].

[10] Mizanbekova, S.K., Kalykova, B.B. & Nurmanbekova, G.K. (2019). Prioritetnye napravleniya regulirovaniya agroprodovolstvennogo runka [Priority areas of agri-food market regulation]. Problemy agrorynka – Problems of AgriMarket, 1, 30-39 [in Russian].

[11] Nurkina, Zh.B. (2016). O sostoyanii APC v usloviakh vstupleniya Respubliki Kazakhstan v WTO i Edinoe ekonomicheskoe

prostranstvo [On the state of the agro-industrial complex in the conditions of the Republic of Kazakhstan's accession to the WTO and the Unified Economic Space]. Sbornik nauchnykh trudov Vserossiskogo nauchno-issledovatel'skogo instituta ovsevodstva i kozovodstva -Collection of scientific works of the All-Russian Research Institute of Sheep and Goat Breeding, 1,9, 565-568 [in Russian].

[12] Ob utvershdenii Programmy po razvitiu agropromyshlennogo kompleksa v Respublike Kazakhstan "Agrobisnes -2017" [On the approval of the Agribusiness-2017 Program for the Development of the Agro-Industrial Complex in the Republic of Kazakhstan] [Электронный ресурс - Electronic resource]. URL:<https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1300000151>(date of access: 25.08.2022) [in Russian].

[13]Ob utverchdenii Strategii razvitiya aksionernogo obshestva Nasionalnyi upravlyushi holding Kazagrona 2011-2022 godu (2011) [Approval of the Development Strategy of National Managing Holding KazAgro for 2011-2020] [Электронный ресурс - Electronic resource]. URL:<https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1100000052> (date of access: 25.08.2022) [in Russian].

[14] V sostav AO NUH Baiterek voshli Agrarnaya kreditnaya korporaciya, KazAgro Finans i Fond finansovoi poddershki selskogo hozaystva [JSC NUH Baiterek includes Agricultural Credit Corporation, KazAgroFinance and Fund for Financial Support of Agriculture] (2021) [Электронный ресурс - Electronic resource]. URL:<https://agbz.kz/v-sostav-nuh-bajterek-voshli-agrarnaya-kreditnaya-korporaciya-kazagrofinans-i-fond-finansovoj-podderzhki-selskogo-hozyajstva> (date of access: 25.08.2022) [in Russian].

[15] 13 tonn suhogo verblyishego moloka eksportirovala Turkestanskaya oblast [13 tons of dry camel milk exported Turkestan region] (2022) [Электронныйресурс - Electronic resource]. URL: <https://eldala.kz/novosti/vazh-nyenovosti/417-turkestanskaya-oblast-otgruzila-v-kitaj-13-t-suhogo-verblyuzhego-moloka> (date of access: 25.08.2022) [in Russian].

[16] Kantarbayeva, Sh.M. (2019) Osenka reguliryushego vozdeistviya gosudarstva na razvitie agrarnogo proizvodstva [Assessment of the regulatory impact of the state on the development of agricultural production]. Problemy agrorynka – Problems of AgriMarket, 4, 19-25 [in Russian].

Авторлар туралы ақпарат:

Жумаксанова Карлыгаш Муратовна - негізгі автор; экономика ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор; «Экономика» кафедрасының қауымдастырылған профессор; Л.Б.Гончаров атындағы Қазақ автомобиль-жол институты; 050061 Раимбек данғ., 414 а, Алматы қ., Қазақстан; e-mail: kmuratovna2019@mail.ru; <https://orcid.org/0000-0002-8696-5027>

Есенжигитова Райгуль Газымбековна; аға оқытушысы; «Менеджмент» кафедрасының; Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті; 050000 Карасай батыр көш., 95 а, Алматы қ., Қазақстан; e-mail: raygul.gazymbekovna@mail.ru; <https://orcid.org/0000-0002-1179-792X>

Дүйскенова Райгүл Жеңісқызы – экономика ғылымдарының магистрі; аға оқытушысы «Бизнес және басқару» кафедрасының; Қазақ қатынас жолдары университеті; 050063 Мамыр 1 ықшам ауданы, 21/1, Алматы қ., Қазақстан; e-mail: raigul19@mail.ru; <https://orcid.org/0000-0002-7011-8229>

Information about authors:

Zhumaxanova Karlygash Muratovna - **The main author**; Candidate of Economic Sciences; Associate Professor of the Department of Economics; L.B. Goncharov Kazakh Automobile and Road Institute; 050061 Raimbek Ave., 414 a, Almaty, Kazakhstan; e-mail: kmuratovna2019@mail.ru; <https://orcid.org/0000-0002-8696-5027>

Yessenzhigitova Raigul Gazymbekovna; Senior lecturer of the Department of Management; Al-Farabi Kazakh National University; 050000 Karasaibatyrstr., 95a, Almaty, Kazakhstan; e-mail: raygul.gazymbekovna@mail.ru; <https://orcid.org/0000-0002-1179-792X>

Duiskenova Raigul; Master of Economic Sciences; Senior Lecturer of the Department of Business and Management» Kazakh University of Transportation Communications; 05006, Mamymicrodistrict 1, 21/1, Almaty, Kazakhstan; e-mail: raigul19@mail.ru; <https://orcid.org/0000-0002-7011-8229>

Информация об авторах:

Жумаксанова Карлыгаш Муратовна - **основной автор**; кандидат экономических наук; ассоциированный профессор кафедры «Экономика»; Казахский автомобильно-дорожный институт им.Л.Б.Гончарова; 050061 пр. Раимбека, 414а, г.Алматы, Казахстан; e-mail: kmuratovna2019@mail.ru; <https://orcid.org/0000-0002-8696-5027>

Есенжигитова Райгуль Газымбековна; старший преподаватель кафедры «Менеджмент»; Казахский национальный университет им.Аль-Фараби; 050000ул.Карасай Батыра, 95 а, г.Алматы, Казахстан; e-mail: raygul.gazymbekovna@mail.ru; <https://orcid.org/0000-0002-1179-792X>

Дүйскенова Райгүл Жеңісқызы; магистр экономических наук; старший преподаватель кафедры «Бизнес и управление»; Казахский университет путей сообщения; 050063 мкр. Мамыр 1, дом 21/1., г.Алматы, Казахстан; e-mail: raigul19@mail.ru; <https://orcid.org/0000-0002-7011-8229>